

Hooldekodus sõi Lii iga päev sööklas, nüüd käib ta ise poes ja kokkab.

Kodus, mida Svetlana jagab teistega, on avar köök, elutuba ja seinal värvilised pildid.

Uuemõisa kodus sai Elvis endale **päris oma** toa ja päris oma töö.

SVETLANA

Svetlana on 50-aastane endine Võisiku hooldekodu elanik. Praeguseks on ta kolinud Tartu külje alla majja, mida jagab teiste endiste hooldekodu elanikega. Ta räägib vaikse häälega, mis vaevu-vaevu kannab. Jutus vahelduvad vene- ja eestikeelsed sõnad.

„Kodu *bõ*/Venemaal,” ütleb Svetlana. Ta on pärit Pihkva lähedalt ja tal ei olnud eriti lähedasi, ainult tädi. Mees, kellega ta abiellus, oli eesti juurtega ja otsustas 1990-ndate alguses, et pere kolib Eestisse.

Siin algas uus elu: maja ja koer, peres kasvav kolm last. Aga abikaasa peksis Svetlanat armutult. Nii jõhkralt, et ta lõpetas haiglas.

Svetlanal avaldus skisofreenia.

Siit läheb Svetlana jutt lünklikuks. Ta ütleb, et igatses väga lapsi, kõiki kolme. Ta olevat maganud kuuri ligiduses ja mõnikord varastanud toitu. Siis viidi ta Võisikule erihooldekodusse.

Seal elas Svetlana 17 aastat. Jagas tuba, armastas seltskonda.

„Svetlana, on sul palju sõpru?”

Svetlana näole tekib muhe ilme.

„Palju.”

Ta ütleb mulle, et igatseb veidi Võisiku kaaslasti. Ühtlasi meeldib talle väga oma tuba, aga sinna ei saavat mind lasta – olevat parasjagu segamini.

Svetlana räägib oma lastest, kes on eemal, aga kellega ta tihti vestleb. Lapsed isaga pistmist ei tee. Ei taha. Ema külastavad nad sageli.

Svetlana armastab väga süüa teha (eriti kana ja ahjukartuleid). „Üleüldse on ta tõeline naerupall,” ütleb parasjagu majas viibiv tegevusjuhendaja.

Svetlana kodu on ilus ja moodne. Kodus, mida ta jagab teistega, on avar köök, ühine elutuba, seinal värvilised pildid.

Kui Svetlana Tartusse kolis, koostas ta oma tugiisiku Eleni abiga elu esimese CV ja saatis selle Selverisse. Selveris oli tal algul praktika-aeg, aga ettevõtte jäi temaga nii rahule, et sõlmis töölepingu.

Nüüd saab Svetlana palka – esimest korda elus on tal kasutada oma raha. Koos Eleniga

koostatakse eelarve. Kord kuus käib Svetlana poes. Ta on ostanud oma tuppä kardinad, toolid ja laua.

Svetlana igatseb oma Võisiku sõpru. Vahel käib ta neil külas.

Võisikul elavad inimesed pikkadest koridoridest ja kahekohalistest tubadest koosnevates osakondades, kus inimese isiklik ruum piirdub voodi ja öökapiiga kitsas toas ning tema „pereks” on kuni 60 inimesest koosnev osakond. Süüakse suures söögisaalis, etteantud menüü järgi kindlatel kellaaegadel, kirjutab Eesti Ekspress 2013. aastal. Huvialadega tegeldakse graafiku alusel, iseseisvateks valikuteks ei ole just palju võimalusi.

Külas pole avalikke teenuseid. Võisikult Põltsamaale pääseb harva sõitva liinibussiga või korraldab AS Hoolekandeteenused eraldi transpordi. See seab piirangud nii avalike teenuste ja ürituste kättesaadavusele kui ka õppimis- ja töötamisvõimalustele.

ERIHOOLEKANDE REFORM

Muutus suurest väikeseks

Eesti riik soovib 2023. aastaks asendada suurte ühiselamu tüüpi erihooldekodude teenusekohad väiksemate peretüüpi kodudega. Kokku on kavas luua vähemalt 1400 kvaliteetset teenuskohta: 1200 neist on suletavate kodude reorganiseeritavad teenusekohad ning 200 kohta uued kogukonnas elamise ja toetatud elamise teenusekohad.

Esimese etapi 20 projekti elluviimiseks eralda-

takse Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERF) 35,7 miljonit eurot, millele lisandub 4,5 miljonit eurot omafinantseeringut (projekti teostavate asutuste kanda jääb 15% suurune omafinantseering) ja 3,6 miljonit eurot riiklikku kaasfinantseeringut.

Reformikava järgi on 2017. aasta teise poolde plaanitud teine taotlusvoor, milleks on ette nähtud veel 11,8 miljonit eurot.

KOGEMUSED

Eelarvamused on naabrite seas visad kaduma

Praeguseks on uutesse kodudesse kolinud 120 seni suurtes hooldekodudes elanud inimest. Neid on Tallinnas, Tartus, Viljandis, Raplas, Haapsalus, Jõhvis ja Pärnus. Kortereid on soetatud, remonditud ja sisustatud Euroopa Regionaalarengu Fondi rahaga, aga ka AS-i Hoolekandeteenused vahenditest.

„Kokku plaanime järgmise aasta lõpuks luua selliseid kogukonnas elamise majutuskohti korteritesse ja väikestesse eramutesse ligi 300-le psüühilise erivajadusega inimesele,” selgitab Kadri Lehenurm.

Esimesed kogemused on olnud pigem positiivsed. Lehenurm ütleb, et naabritega saadakse üldi-

selt kenasti läbi, kui ollakse juba mõnda aega kõrvuti elanud ja on näha, et erivajadusega inimesed ei teki probleeme, mida on kardatud. Kuid on ette tulnud märkusi olme kohta: koridoris võiks vaiksemalt rääkida ja muusikat pisut vaiksemat kuulata, õues ei tohiks ikkagi suitsetada.

Tegevusjuhendajad puutuvad mõnikord kokku sellegagi, et mingi probleemi süüdlast kiputakse kõigepealt otsima erivajadusega naabrite seast – näiteks kui keegi on prügi valesti sorteerinud. Hiljem on selgunud, et pole mingit alust arvata, et seda on teinud just erivajadusega inimesed, aga esimesena eeldatakse seda just neist.

LII

„Need tegin ise.”

Liil on malbe hääl, peaaegu mustaks värvitud juuksed ja eriskummalised hallid silmad, mille pilk puurib nagu teraspuur.

Ta näitab ajalehepaberist punutud korve. Lii õpetab korvipunumiskunsti teistelegi. Ta sõrmedel on vermed, sest korvipunumine pole lihtne. Järgmiseks võetakse ette vaibategu.

Lii on pärit Jõhvist ega tahaks elada üheski teises linnas.

„Psüühika on nõrk...” ütleb ta, kuid oma pärishaiigust ei nimeta. Lii haigestus juba keskkooli vanemates klassides. Esiti arvasid vanemad, et tegu on üleminekuea, armumise või muu sellisega. Aga ei olnud.

Ta läks tehnikumi telegraafiks õppima ja esimesel kursusel sattus haiglasse. Siis uuesti. Uuesti. Veel kord. Kool jäigi pooleli.

Lii ei saanud aru, mis temaga toimub. Ta sattus halba seltskonda, mis viis temagi halvale teele. Mis täpsemalt juhtus, ei saagi ma aru.

Ligi kümme aastat tagasi pandi ta Sillamäe erihooldekodusse. Lii oli ööpäevaringsel valvel, sest ta seisund nõudis seda.

Lii jagas oma tuba tumma vanadaamiga. Nad mõlemad armastasid joonistada. Hoolde-

kodus olid näitused, näiteks aastaagadeteemalisel, ja Lii pildid rippusid seal sageli.

Eelmisest aastast on ta olnud küllalt terve, et üle minna n-õ kogukonnas elamise teenusele, Jõhvi korterisse, mida ta jagab kolme inimesega. Tal on nüüd oma tuba, mida ta väga armastab. Seal on bordoopunased seinad, voodil kaisuloomad ja seintel pildid Liist endast.

Suures hooldekodus sõi Lii iga päev sööklas, nüüd käib ta ise poes ja valmistab süüa. Teeb ise kodu- ja majapidamistööd. Päeviti on olemas tegevusjuhendaja.

Lii kahte tüdart kasvatavad ta vanemad.

Trenn on Liile väga oluline. Kolm korda nädalas treenib ta jooksulindil, velotrenažööril ja teistel seadmetel. Lii tahab õppida kunsti. Hobisid tal on, aga tahaks ka tööd...

„Lillepoodi mõtlesin,” ütleb ta. Ehk saab ta seal oma loovust kasutada?

Iseseisvalt kohalikes kogukondades elavate inimeste keskmine tööhõive on väga suur, näiteks riigiettevõtte AS Hoolekandeteenused kogukonnateenusel olevate inimeste puhul pea kolm neljandikku.

Lii punub ajalehepaberist korve ja õpetab seda kunsti teistelegi.